

Nr 38

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion angående sjukförsäkringsförmåner till u-landsarbetare.

Motionen

I motionen 1973:1159 av herr.Svensson i Kungälv m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning av sjukförsäkringens giltighet för u-landsarbetare inom frivilligorganisationerna med syfte att tillförsäkra dessa grupper sjukförsäkringens förmåner när de återvänder till Sverige.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från riksförsäkringsverket.

Gällande bestämmelser

Svenska medborgare och de som utan att vara svenska medborgare är bosatta i Sverige är försäkrade enligt lagen om allmän försäkring (AFL). Från och med den månad varunder den försäkrade fyller 16 år skall han, om han är bosatt i Sverige, vara inskriven hos den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde han är mantalsskriven. Är han inte mantalsskriven i Sverige, skall han vara inskriven hos den kassa, inom vars verksamhetsområde han är bosatt vid årets ingång, eller, om han bosätter sig i Sverige senare under året, hos den kassa, inom vars verksamhetsområde bosättningen äger rum.

Enligt 2 kap. 1 § AFL äger försäkrad rätt till ersättning för utgifter för bl. a. läkar- och sjukhusvård samt i samband med vård företagna resor.

Försäkrad, som inte är bosatt i Sverige, äger enligt 2 kap. 8 § AFL rätt till sjukvårdsersättning endast om vårdbehovet uppkommit under vistelse i landet. Enligt 2 kap. 9 § AFL utgår ersättning för sjukvård utom Sverige endast i den utsträckning Kungl. Maj:t föreskriver.

För rätt till sjukpenning krävs enligt 3 kap. 2 § AFL att den försäkrade är inskriven hos allmän försäkringskassa.

Av det nu sagda följer att en utomlands bosatt svensk medborgare är berättigad till sjukvårdsersättning enligt AFL i det fall vårdbehovet uppkommit i Sverige och vården meddelats här. För rätt till sjukpenning krävs däremot inskrivning hos allmän försäkringskassa. För inskrivning utgör bosättning i Sverige en förutsättning.

Det bör beträffande rätten till sjukvårdsersättning understrykas, att den i AFL stadgade förutsättningen att vårdbehovet skall ha uppkommit under vistelse i Sverige inte innebär att sjukdomen under alla omständigheter måste ha uppkommit under denna vistelse. Själva behovet av läkarvård eller sjukhusvård måste dock ha aktualiserats under vistelsen

här.

Remissyttrande m. m.

Riksförsäkringsverket påpekar i sitt yttrande över motionen att tolkningen av begreppet "bosatt i Sverige" blir av betydelse såväl för frågan, när en försäkrad som lämnar landet skall upphöra att vara inskriven hos försäkringskassan, som för frågan, när en till Sverige inflyttad person skall skrivas in hos kassan. Beträffande kassornas tolkning av bosättningsbegreppet anför verket följande.

Huvudprincipen är härvid att samma bedömningsregler skall gälla för försäkringskassornas ställningstagande till bosättningsfrågan som de som inom folkbokföringen tillämpas för bedömning av frågan, när och var en person skall vara kyrkobokförd. De speciella förhållanden och problemställningar som gäller inom socialförsäkringen har emellertid gjort det nödvändigt med mera detaljerade och i vissa avseenden schablonmässiga normer för bedömningen inom detta område än vad som ansetts erforderligt för kyrkobokföringens vidkommande.

Sålunda har det utbildats en fast praxis för tolkningen av bosättningsbegreppet såvitt gäller försäkrade, som lämnar riket och beträffande vilka frågan är om och hur länge de skall kvarstå som inskrivna hos försäkringskassan. Enligt denna praxis gäller bland annat att en hos försäkringskassan inskriven svensk medborgare, som utrest ur riket utan att anmäla utvandring eller på annat sätt tydligt ådagalägga sin avsikt att stadigvarande bosätta sig utomlands, i regel anses bosatt i Sverige intill ett år efter avresan från riket. Först därefter anses bosättningen i Sverige ha upphört, och vederbörande skall då avföras som medlem i kassan.

När den försäkrade däremot tydligt visat sin avsikt att stadigvarande bosätta sig utomlands anses bosättningen upphöra vid utresan. Den försäkrade blir därför omedelbart avförd ur kassans register över inskrivna försäkrade. En missionär, som reser till sitt verksamhetsfält i utlandet för att arbeta där i flera år, anses i regel inte vara bosatt i Sverige efter avresan även om anmälan om utvandring inte gjorts.

Då det gäller inskrivning hos försäkringskassa av personer, som inrest till riket, följer av den allmänna huvudprincipen att vederbörande, för att kunna anses som bosatt i Sverige, måste vistas här stadigvarande och ha fått sin egentliga hemvist här. Bosättningen utomlands skall sålunda i regel kunna sägas ha upphört. Vid bedömandet av bosättningsfrågan tas hänsyn främst till sådana omständigheter som ändamålet med vistelsen samt om bostad och eventuell arbetsanställning utomlands lämnats utan att avsikten varit att vederbörande skall återvända inom en mera begränsad tidsrymd. Beslut i frågan huruvida inskrivning skall ske måste bygga på en bedömning av förhållandena i det enskilda fallet. Om det av omständigheterna framgår att avsikten redan vid ankomsten till Sverige varit att vistelsen här endast skulle vara av begränsad varaktighet, brukar enligt praxis bosättning i riket anses föreligga endast om vistelsen är avsedd att vara ett år, oavsett om anledning till uppehållet i Sverige är förvärvsarbete eller annan orsak, t. ex. studier. I ett av försäkringsdomstolen avgjort mål ansågs missionärer, som kommit åter till Sverige för bland annat vila och rekreation, med hänsyn till omständigheterna ha bosatt sig i Sverige vid återkomsten hit. I enlighet med anställningsvillkoren skulle missionärerna ifråga vistas i Sverige omkring 18 månader. Avsikten var att de därefter skulle återvända till missionsfältet men till

annan missionsstation än den varifrån de kommit. Särskilt den beräknliga tidslängden för hemlandsvistelsen samt det förhållandet att denna vistelse var förenad med viss arbetsskyldighet i Sverige gentemot vederbörande missionsförening påverkade domstolens ställningstagande.

Riksförsäkringsverket understryker att tillämpningen av bosättningsbegreppet är avgörande för frågan om möjligheterna att fullt ut tillförsäkra u-landsarbetare inom frivilligorganisationerna sjukförsäkringens förmåner när de återvänder till Sverige. Den som i syfte att stanna i Sverige återvänder hit efter avslutad tjänstgöring blir enligt verkets uppfattning att anse som bosatt här genast efter ankomsten och skall fr. o. m. ankomstdagen skrivas in i försäkringskassan. Om vederbörande återvänder hit under tjänstgöringstiden blir frågan huruvida bosättning i Sverige föreligger enligt verkets mening ofta betydligt mer komplicerad.

Riksförsäkringsverket anser att de nu berörda bestämmelserna kan behöva ses över, lämpligen genom den kommitté som arbetar med frågan om slopandet av ett enhetligt bosättningsbegrepp inom rättsområden där bosättning har betydelse (hemvistsakkunniga, Fi 1970:71).

Utskottet har från hemvistsakkunniga inhämtat att kommitténs utredningsarbete beräknas pågå under hela år 1974.

Utskottet

Svensk medborgare är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring (AFL) även om han är bosatt utomlands. Sjukförsäkringen omfattar emellertid i detta fall endast en rätt till sjukvårdsersättning under förutsättning att vårdbehovet uppkommit i Sverige och vården meddelats här. För att man skall vara fullständigt berättigad till sjukförsäkringens förmåner — bl. a. sjukpenning — krävs att man är inskriven i allmän försäkringskassa, och för sådan inskrivning utgör bosättning i Sverige en förutsättning.

För att bosättning i Sverige skall anses föreligga krävs att vederbörande har sitt egentliga hemvist här i landet eller att han stadigvarande vistas här. Detta torde när det gäller personer som reser in till Sverige i regel böra tolkas så att vederbörandes bosättning utomlands skall ha upphört.

Orsaken till att rätten till sjukpenning knutits till bosättning i Sverige torde i första hand vara att sjukpenningen beräknas på grundval av förvärvsinkomst. Regeln om bosättning är emellertid inte undantagslös. En svensk medborgare som reser ut från Sverige utan att anmäla utvandring eller på annat sätt ådagalägga sin avsikt att bosätta sig utomlands anses nämligen i regel bosatt i Sverige intill ett år efter avresan. Först därefter anses bosättningen i Sverige ha upphört.

Motionärerna framhåller att trossamfunden sedan länge bedriver ett omfattande arbete i u-länderna. Missionärer sysselsatta i detta arbete går miste om vissa sociala trygghetsförmåner. I synnerhet gäller detta sjukförsäkringens förmåner. Enligt motionärernas mening bör missionärerna beviljas återinträde i försäkringskassan från dagen för hemkomsten till Sverige, och rätt till sjukpenning bör föreligga fr. o. m. närmast

därefter följande månadsskifte. Motsvarande bör menar de – gälla då en missionär kommer hem p. g. a. sjukdom.

Motionärerna har begränsat sitt yrkande till att avse sjukförsäkringsförhållanden för u-landsarbetare inom frivilligorganisationerna. Utskottet anser att frågan varken kan eller bör begränsas till denna grupp utan bör avse alla svenska medborgare med tjänstgöring utomlands. Som redan nämnts gäller det grundläggande sjukförsäkringsskyddet – rätten till ersättning för sjukvård – alla utomlands bosatta svenska medborgare som vid vistelse i Sverige får behov av vård. Vidare bör erinras om att svenska medborgare enligt bestämmelser i konventioner som Sverige ingått med ett ganska stort antal länder på vissa villkor är berättigade till bl. a. sjukförsäkringsförmåner i dessa länder.

I u-länderna saknar emellertid svenska medborgare ofta möjlighet att erhålla förmåner från allmän sjukförsäkring. Säsom motionärerna påpekar har emellertid denna fråga för vissa missionärers del lösts genom privat försäkring. Detsamma torde gälla för anställda i flertalet svenska företag som driver verksamhet i u-länderna.

Riksförsäkringsverket framhåller i sitt yttrande över motionen att sjukförsäkringsreglerna beträffande u-landsarbetare kan behöva ses över och att detta lämpligen kan ske genom de s. k. hemvistsakkunniga som har till uppgift bl. a. att söka skapa ett enhetligt bosättningsbegrepp inom rättsområden där bosättningen har betydelse.

Utskottet delar den uppfattning som ligger till grund för motionen, nämligen att man från svensk sida bör underlätta svenska medborgares arbete i u-länderna och så långt möjligt visa svenskarna generositet då de återvänder till Sverige. I likhet med riksförsäkringsverket anser utskottet därför att sjukförsäkringsreglerna i nu berört hänseende bör ses över. Denna översyn, som mot bakgrund av vad utskottet ovan anfört bör vara förutsättningslös, torde antingen – såsom riksförsäkringsverket föreslagit – kunna ske inom ramen för hemvistsakkunnigas arbete eller i särskild ordning. Med det anförda anser sig utskottet ha besvarat motionen.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionen 1973:1159 i den mån den inte kan anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 29 november 1973

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshyttan (c), Lundberg (s), Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fru Håvik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson* (s), Olsson i Stockholm* (vpk), fröken Bergström* (fp), herrar Lindström (s) och Andersson i Ljung* (m).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.